

Asia: VN/1230/2026

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Perheenyhdistämisen odotusaikaa koskeva ehdotus

Paremmiin Yhdessä ry kannattaa esityksen tavoitetta ehkäistä opiskelijoiden ja heidän perheidensä toimeentulo-ongelmia, hyväksikäyttöä ja haavoittuvaan asemaan joutumista, mutta ei kannata ehdotettua yhden vuoden odotusaikaa sellaisenaan.

Ehdotettu odotusaika on ymmärrettävä hallitun maahantulon ja realistisen toimeentuloarvion näkökulmasta. Esitysluonnoksessa tunnistetaan perustellusti tilanteita, joissa opiskelijat ja heidän perheenjäsenensä ovat saapuneet Suomeen epärealististen odotusten, puutteellisen toimeentulon tai harhaanjohtavan rekrytointitiedon varassa. Tähän ongelmaan tulee puuttua.

Ongelmallista on kuitenkin se, että ehdotus kohtelee hyvin erilaisia perheitä samalla tavalla. Yhden vuoden odotusaika yhdessä hakemuksen käsittelyajan kanssa voi käytännössä tarkoittaa jopa noin puolentoista vuoden eroa puolisoista ja lapsista. Tämä on merkittävä puuttuminen perhe-elämän suojaan, opiskelijan hyvinvointiin, opintojen etenemiseen ja Suomeen kiinnittymiseen.

Pidämme välttämättömänä, että odotusaikaan lisätään selkeät ja tosiasiallisesti toimivat poikkeusperusteet. Poikkeamisen tulee olla mahdollista ainakin silloin, kun perheen toimeentulo voidaan luotettavasti osoittaa jo hakuvaiheessa, puolisoilla on työpaikka tai realistinen työllistymispolku Suomessa, perheessä on alaikäisiä lapsia, erossaolo olisi lapsen edun vastaista, kyse on terveydellisestä tai muusta painavasta perhesyystä, tai opiskelijan tutkinto on lyhytkestoinen, esimerkiksi kaksivuotinen maisteriohjelma.

Lisäksi lapsen etu tulee arvioida aina yksilöllisesti. Ei riitä, että poikkeus koskee vain Suomessa syntyvää opiskelijan lasta. Myös ulkomailla oleva lapsi voi kärsiä pitkästä erosta vanhemmastaan. Lapsen etu, perhesiteiden kiinteys ja opiskelijan tosiasiallinen elämäntilanne on arvioitava tapauskohtaisesti.

Ehdotamme, että odotusaikaa ei säädetä ehdottomana, vaan siihen lisätään yksilöllinen kokonaisharkinta ja selkeät poikkeamisperusteet. Esitysluonnoksessa todetaan, että odotusajan tavoitteena on varmistaa realistinen käsitys Suomen kustannustasosta ja toimeentulosta, mutta tämä tavoite voidaan saavuttaa myös vähemmän perhe-elämää rajoittavilla keinoilla, kuten paremmalla ennakkoneuvonnalla, realistisella kustannuslaskurilla, puolison työllistymismahdollisuuksien arvioinnilla ja toimeentulon luotettavalla osoittamisella.

Ulkomaalaislain ja tutkija- ja opiskelijalain soveltamista koskeva ehdotus

Kannatamme sääntelyn selkeyttämistä, mutta korostaa, että ulkomaalaislain epäämisperusteiden soveltamisen tulee olla tarkkarajaista, suhteellista ja oikeusturvan kannalta kestävä.

Pidämme perusteltuna sitä, että opiskelijoiden perheenjäsenten hakemusten käsittelyssä poistetaan nykyistä epäselvyyttä ulkomaalaislain ja tutkija- ja opiskelijalain välisestä suhteesta. Esitysluonnoksessa tuodaan esiin, että kahden lain rinnakkainen soveltaminen on ollut Maahanmuuttoviraston näkökulmasta tulkinnanvaraista ja hankalaa erityisesti perhesidehakemuksissa. Tämän vuoksi sääntelyn täsmentäminen on kannatettavaa.

Kannatamme myös sitä, että viranomaisilla on mahdollisuus puuttua tilanteisiin, joissa on perusteltua aihetta epäillä väärinkäytöksiä, asiakirjaväärennöksiä, maahantulosäännösten kiertämistä, hyväksikäytön riskiä tai hakijan joutumista haavoittuvaan asemaan.

Samalla pidämme tärkeänä, ettei ulkomaalaislain epäämisperusteiden soveltaminen johda liian laajaan harkintavaltaan tai riskiperusteiseen yleistämiseen. Pelkkä kansalaisuus, lähtömaa, perheellisyys, heikko suomen kielen taito tai se, että hakija tulee maasta, jossa on havaittu väärinkäytöksiä, ei saa muodostua kielteisen päätöksen perusteeksi. Jokainen hakemus tulee arvioida yksilöllisesti, konkreettisen näytön perusteella.

Erityisesti toisen asteen alaikäisten opiskelijoiden kohdalla lapsen etu tulee asettaa aidosti arvioinnin keskiöön. Jos ilman huoltajaa Suomeen tulevan alaikäisen arjen tuki, asuminen, vastuuaikuinen, huoltajan puhevallan käyttö ja palveluihin pääsy ovat epäselviä, lupaharkinnassa on perusteltua arvioida, onko Suomeen tulo lapsen edun mukaista. Tällöin sääntely voi parhaimmillaan suojata lasta eikä vain rajoittaa maahantuloa.

Ehdotamme, että lain perusteluihin lisätään selkeästi, että ulkomaalaislain epäämisperusteita sovellettaessa on aina tehtävä yksilöllinen, dokumentoitu ja suhteellisuusperiaatteen mukainen arviointi. Hakijalle tulee antaa mahdollisuus täydentää selvityksiään ja tulla kuulluksi ennen kielteistä päätöstä.

Kielitaitoedellytystä koskeva ehdotus

Kannatamme kielitaitoedellytyksen tavoitetta, mutta ehdotusta tulee täsmentää, jotta se ei johda epäyhdenvertaiseen tai liian subjektiiviseen päätöksentekoon.

On perusteltua edellyttää, että opiskelijalla on sellainen kielitaito, jolla hänellä on tosiasialliset mahdollisuudet selviytyä opinnoistaan. Puutteellinen kielitaito voi johtaa opintojen keskeytymiseen, harjoittelujen epäonnistumiseen, työllistymisvaikeuksiin, toimeentulo-ongelmiin ja haavoittuvaan asemaan. Siksi kielitaitoedellytys voi opiskelijan suojelun näkökulmasta olla perusteltu.

Kielitaitoedellytyksen tulee kuitenkin perustua ensisijaisesti oppilaitoksen arvioon. Oppilaitos tuntee koulutusohjelman, opetuskielen ja opintojen todelliset kielelliset vaatimukset. Jos opinnot suoritetaan englanniksi, opiskelijalta ei tule edellyttää suomen tai ruotsin taitoa oleskeluluvan saamisen ehtona. Suomen tai ruotsin oppimista tulee vahvistaa kotoutumisen ja työllistymisen tukena, mutta sitä ei tule sekoittaa englanninkielisen tutkinto-opiskelun alkuvaiheen lupaehtoihin.

Esitysluonnoksen mukaan kielitaito perustuisi lähtökohtaisesti siihen, että oppilaitos arvioi hakijan kielitaidon riittävyyden ja hakija toimittaa tästä selvityksen Maahanmuuttovirastolle. Tämä lähtökohta on oikea.

Ongelmallista olisi, jos kielitaitoedellytys johtaisi tilanteeseen, jossa rajaviranomainen tai edustusto voisi hyvin lyhyen kohtaamisen perusteella arvioida opiskelijan kielitaidon riittämättömäksi ilman selkeitä kriteerejä. Rajalla tapahtuvan puuttumisen tulee olla mahdollista vain ilmeisissä väärinkäytös- tai ristiriitatilanteissa, esimerkiksi silloin, kun hakijan tosiasiallinen kielitaito on selvästi ristiriidassa esitetyn kielitodistuksen kanssa.

Ehdotamme, että kielitaitoedellytyksen soveltamiseen laaditaan valtakunnallisesti yhdenmukaiset ohjeet. Niissä tulee määritellä, millainen selvitys hyväksytään, miten oppilaitoksen arvio huomioidaan, milloin Maahanmuuttovirasto voi poiketa oppilaitoksen arviosta ja millä perusteella rajalla voidaan puuttua asiaan. Hakijalle tulee aina taata oikeus tulla kuulluksi ja toimittaa lisäselvitystä.

Toimeentuloedellytystä koskevaa asetuksenantovaltuutussäännöstä ja sen perusteella säädettävää valtioneuvoston asetusta koskeva ehdotus

Kannatamme sitä, että toimeentuloedellytyksen euromäärästä säädetään nykyistä selkeämmin asetuksella. Tämä parantaa ennakoitavuutta, oikeusturvaa ja yhdenvertaisuutta.

On myönteistä, että keskeinen toimeentuloa koskeva vaatimus ei jäisi pelkästään viranomaisohjeen varaan, vaan siitä säädettäisiin avoimesti ja läpinäkyvästi. Hakijoiden tulee voida jo ennen hakemuksen jättämistä ymmärtää, mitä heiltä edellytetään.

Samalla pelkkä euromääräinen vähimmäisraja ei riitä. Esitysluonnoksessa tuodaan esiin, että opiskelijoilla voi olla epärealistinen käsitys Suomen elinkustannuksista ja että toimeentulo-ongelmat voivat tulla yllätyksenä. Vähimmäisraja voi antaa väärän turvallisuuden tunteen, jos hakija ei ymmärrä asumisen, vakuutusten, lukuvuosimaksujen, lasten kulujen, matkakulujen, opiskeluvälineiden ja alueellisten hintaerojen todellista vaikutusta.

Pidämme tärkeänä, että toimeentulovaatimuksessa erotetaan selvästi toisistaan elämiseen tarkoitetut varat ja koulutuksen järjestäjän maksuihin tarkoitetut varat. Opiskelijan ei tule voida osoittaa toimeentuloaan varoilla, jotka tosiasiallisesti kuluvat lukuvuosimaksuihin tai muihin pakollisiin koulutusmaksuihin. Tämä lähtökohta on kannatettava.

Ehdotamme, että asetuksen lisäksi viranomaiset ja oppilaitokset veloitetaan tuottamaan realistinen, monikielinen kustannuslaskuri kansainvälisille opiskelijoille ja heidän perheilleen. Laskurin tulee näyttää, mitä asuminen ja eläminen Suomessa käytännössä maksaa eri elämäntilanteissa: yksin asuva opiskelija, puolison kanssa tuleva opiskelija ja lapsiperhe. Tämä olisi tehokkaampi ja ennaltaehkäisevämpi keino kuin pelkkä jälkikäteinen lupavalvonta.

Lisäksi toimeentulotasoa tulee tarkistaa säännöllisesti ja avoimesti. Tason tulee perustua todelliseen kustannuskehitykseen, mutta samalla on huolehdittava siitä, ettei vaatimus muodostu kohtuuttomaksi esteeksi lahjakkaille opiskelijoille, joilla olisi hyvät edellytykset opiskella, työllistyä ja jäädä Suomeen.

Muuta lausuttavaa esityksestä

Paremmiin Yhdessä ry katsoo, että esityksen suurin puute on se, että se painottuu rajoittaviin toimiin, mutta jättää liian vähälle huomiolle ennaltaehkäisevän ohjauksen, kotoutumisen, työllistymisen ja opiskelijoiden onnistumisen tukemisen.

Suomi tarvitsee kansainvälisiä opiskelijoita ja osaajia. On ristiriitaista, jos Suomi samaan aikaan tavoittelee osaamisperusteista maahanmuuttoa, työvoiman saatavuutta ja kansainvälistä kilpailukykyä, mutta rakentaa opiskelijoille ja heidän perheilleen järjestelmän, joka näyttätyy epävarmana, perhe-elämää vaikeuttavana ja kotoutumista hidastavana.

Esityksessä tunnistetut ongelmat ovat todellisia: harhaanjohtava agenttitoiminta, epärealistiset odotukset, toimeentulo-ongelmat, kielitaidon puutteet ja hyväksikäytön riskit. Näihin tulee puuttua. Mutta ongelmien ratkaisu ei saa olla vain hakijoiden oikeuksien rajoittaminen. Tarvitaan myös rakenteita, jotka ehkäisevät ongelmia ennen niiden syntymistä.

Pidämme erityisen tärkeänä seuraavia lisätoimia:

1. Kansainväliseen opiskelijarekrytointiin liittyvä agenttitoiminta tulee saattaa nykyistä vahvemman valvonnan, läpinäkyvyyden ja vastuullisuuden piiriin. Hakijoille tulee tehdä selväksi, ettei Suomeen opiskelijaksi hakeutuminen edellytä maksullista välittäjää.
2. Oppilaitosten, Maahanmuuttoviraston, kuntien, työllisyyspalveluiden ja järjestöjen yhteistyötä tulee vahvistaa. Kansainväliset opiskelijat tarvitsevat realistista tietoa työelämästä, asumisesta, palveluista, oikeuksista ja velvollisuuksista.
3. Puolisoille tulee rakentaa nopeita kieli-, työllisyys- ja palveluohjauksen polkuja. Opiskelijan perheenjäsen ei ole vain kustannusriski, vaan mahdollinen työntekijä, veronmaksaja ja yhteiskunnan jäsen.
4. Ilman huoltajaa tulevien alaikäisten opiskelijoiden kohdalla tulee säätää selkeämmin vastuuaikeudesta, asumisen turvallisuudesta, huoltajan puhevallasta, oppilaitoksen vastuusta sekä kunnan ja hyvinvointialueen roolista.
5. Lain vaikutuksia tulee seurata systemaattisesti. Kahden vuoden kuluttua voimaantulosta tulee arvioida vaikutukset opiskelijamääriin, perheellisten opiskelijoiden määrään, opintojen etenemiseen, keskeyttämisiin, opiskelijoiden työllistymiseen, kotoutumispalveluihin, lasten asemaan ja Suomen kansainväliseen vetovoimaan.

Korostamme, että opiskeluperusteisen maahantulon tulee olla hallittua, mutta myös inhimillistä, oikeudenmukaista ja Suomen pitkän aikavälin etujen mukaista. Kansainvälistä opiskelijaa ei tule

nähdä ensisijaisesti riskinä, vaan tulevana osaajana, työntekijänä, veronmaksajana ja yhteiskunnan jäsenenä. Väärinkäyttöihin tulee puuttua määrätietoisesti, mutta samalla tulee suojata niitä opiskelijoita ja perheitä, jotka toimivat oikein ja haluavat rakentaa tulevaisuutensa Suomessa.

Sibomana Emmanuel
Paremmiin Yhdessä ry